

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר: כך אמרתי שאלתי לפני רבותי:

כיצד אומר הכתוב "וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים"?

והרי פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה ימים להקרב קרבן חגיגה. כגון, שחל יום טוב הראשון של חג הסוכות בשבת, שאז גם שמיני עצרת חל בשבת.

אמר אביי: אבין תכלא [שמו של אדם שהיה קובר את בנין] לימא הוא זה שראוי לומר כי הא מילתא, שאלה שאינה הגונה שכזאת. ולא מן ראוי לרבין לשאול אותה.

היות ופשוטו של מקרא הוא: שמנה — לא משכחת לה כלל. שבעה — איתא ברוב שנים.

אמר עולא אמר רבי אלעזר: שלמים ששחטן מערב יום טוב — אינו יוצא בהן לא משום שמחה, ולא משום חגיגה.

משום שמחה, דכתיב [דברים כז] "וזבחת ושמחת" — בעינן זביחה ביום טוב, בשעת שמחה, ובהם יוצא ידי חובת שמחה, וכשזבח בערב יום טוב ליכא זביחה בשעת שמחה. (1)

עא-א

משום חגיגה אינו יוצא בו, היות שקרבן חגיגה הוא דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ולא מן קרבן שלמים.

ולכן אפילו אם הביא בתורת שלמים ביום טוב עצמו אינו יוצא בהם ידי חגיגה.

לימא מסייע ליה לעולא, מהא דכתיב קרא יתירה:

כתיב [דברים טז ג] "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים".

ולאחריו כתיב "ושמחת בחגך", דהיינו, באותם שבעת הימים.

ושוב חזר הכתוב ואמר "שבעת ימים תחוג לה' אלהיך — והיית אך שמח".

למדנו מכאן שהשמחה היא בשבעת ימי חג הסוכות ולא ביום השמיני.

אך מהיתור של הפסוק השני, שחזר הכתוב ואמר "והיית אך שמח" — למדנו לרבות לילי יום טוב האחרון [של שמיני עצרת] לשמחה, שחייבים לאכול בו בשר שלמים שהובאו ביום השביעי, שבהם יש שמחה.

אך השאגת אריה והערוך לנר [סוכה מח] והמאיר לעולם וכן החזון איש סוברים שאין מצוה שכזאת.

ועיין במאירי בחגיגה שהביא דעת מי שאמר שיש מצוה לזבוח שלמי שמחה ודחה אותו. והחזון איש הסתפק אם יש מצוה לאכול בשר שלמים פעם ביום ופעם כלילה או שדי לאכול פעם אחת ביממה [עמודים 410, 446].

1. נחלקו רבותינו האחרונים אם צריך לזבוח שלמי שמחה לשם מצות שמחה ברגל, או די באכילת בשר קדשים, גם אם לא היתה בשעת זביחה מחשבה לזבוחם כשלמי שמחה.

הצל"ח בחגיגה דף ו והאמרי ברוך [בהגהות לטורי אבן חגיגה אבני מילואים דף ו] וכן כתב האבי עזרי שיש מצוה להקריב לפחות פעם אחת קרבן לשם שלמי שמחה.

אתה אומר שבא הפסוק המיותר לרבות לילי יום טוב האחרון, או אינו בא הפסוק אלא לרבות את לילי יום טוב הראשון לשמחה, שחייב הכתוב להביא שלמים ערב יום טוב כדי שיהיה לו לאכול בליל יום טוב הראשון בשר שלמי שמחה!?

תלמוד לומר: "והיית אך שמח" — חלק!

בכל מקום שנאמר "אך" בא הכתוב לחלק. וכאן מחלק הכתוב בין ליל יום טוב הראשון שאין בו מצות שמחה, לליל יום טוב אחרון שיש בו שמחה.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא יש לנו למעט את ליל יום טוב הראשון משמחה מכח המיעוט של "אך" ולרבות את ליל יום טוב האחרון מן המקרא המיותר?

ומדוע אין אנו לומדים את זאת להיפך, לרבות ליל ראשון ולמעט ליל אחרון?

לאו, משום דאין לו בליל יום טוב הראשון במה ישמח?

ומוכח שאינו יוצא ידי שמחה באכילת בשר שלמים שבאים ערב יום טוב, כדברי עולא בשם רבי אלעזר.

ודוחה הגמרא: לא משום שאין לו בשר שלמים במה לשמוח אין השמחה נוהגת בו.

אלא כדתני טעמא בכרייתא: מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב ראשון?

מרבה אני לילי יום טוב האחרון, לפי שיש שמחה ברגל שלפניו, בין ביום ובין בלילה.

ומוציא אני לילי יום טוב ראשון לפי שאין שמחה לפניו.

מתלב רב יוסף לעולא מהברייתא ששנינו לעיל: חגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה, ואין יוצא בה משום חגיגה.

וקא סלקא דעתו של רב יוסף שהמדובר בחגיגת ארבעה עשר ששחטה בארבעה עשר.

ואמאי יוצא בה משום שמחה לעולא?

הא בעינן זביחה בשעת שמחה, וליכא!

אלא מכאן ראייה שאין צורך בזביחה בשעת שמחה, אלא יכול לצאת ידי חובת שמחה בחמשה עשר באכילת שלמים שנזבחו בארבעה עשר, ודלא כעולא.

אמר רב אידי בר אבין: אין מברייתא זו ראייה. כי הברייתא מדברת בכגון שעייכב את חגיגת ארבעה עשר, ושחטה בחמשה עשר, שהוא זמן שמחה.

אמר רב אשי: הכי נמי מפתברא שהמדובר בכרייתא הוא בכגון שעייכבה ושחטה בחמשה עשר.

דאי לא תימא הכי, אלא תעמיד ששחטה בארבעה עשר, תיקשי:

כי הרי הא מתניתא — מאן קתני לה? הרי לפי בן תימא העמדנוה לעיל.

והרי לפי בן תימא אין היא נאכלת אלא ליום ולילה, ונפסלת בבוקרו של חמשה עשר כמו קרבן פסח, כי הא פסלה לה בלינה!

ואם כן, מה משמיעה לנו הברייתא שאינו יוצא בה ידי שמחה [שתחילתה בחמשה עשר בבוקר]!?

אלא, שמע מינה שהברייתא מדברת שעיכבה לחגיגת ארבעה עשר, ושחטה בשעת שמחה, בחמשה עשר.

מתיב רבא לעולא מהא דשנינו במשנה במסכת סוכה:

ההלל שאומרים בחג הסוכות [עם שמיני עצרת], והשמחה באכילת זבחי שלמים — הם שמנה ימים.

ואי אמרת בעינן שתהא זביחה בשעת שמחה — הא זמנין סניאין פעמים רבות יש דלא משכחת תמצא לה, לשמחה באכילת שלמים של זביחה בשעת שמחה, אלא שבעה ימים.

כגון: כשחל יום טוב הראשון להיות בשבת, שאסור להקריב בו שלמים. ואין יוצאים בבשר שלמים שנזבחו בערב שבת, כי אין זו זביחה בשעת שמחה!?

אמר רב הונא בריה דרב יהודה: לעולם יש שמחה של שמונה ימים באכילת בשר קרבנות, ואפילו כשחל יום טוב ראשון בשבת — שאז משמחו בשעירי הרגלים, שמקריבים בשבת את קרבנות הציבור של הרגל, ובהם שעירי עיזים הנאכלים, וניתן לקיים באכילתם את מצות השמחה באכילת בשר זבחים.

אמר רבא: שתי תשובות פירכות בדבר:

הדא: דשעירי הרגלים אם רוצה לאכול בשרם בשבת אינו רשאי לבשלם או לצלותם, כי אין בישולם דוחה שבת, אלא רק בתורת בשר חי הם נאכלין, אך צלי אין נאכלין.

ושמחה באכילת בשר חי — ליבא!

ועוד: אמנם כהנים אוכלין את בשר שעירי הרגלים.

אך וישראל — במה הם שמחים? שהרי אסור להם לאכול בשר חטאות הציבור!?

אלא, אמר רב פפא: כשחל יום טוב בשבת — משמחו בכסות נקיה ויין ישן.

כי אתא רבין מארץ ישראל, חלק על מה שאמר עולא בשם רבי אלעזר, וטען שכך אמר רבי אלעזר:

שלמים ששחטן מערב יום טוב — יוצא בהן משום שמחה.

ואם השהה אותם ושחטם בחמשה עשר — אין יוצא בהן משום חגיגה של הרגל.

יוצא בשלמים ששחטן מערב יום טוב משום שמחה, כי לא בעינן זביחה בשעת שמחה.

ולא משום חגיגה, כי החגיגה בחמשה עשר הוי דבר שבחובה. וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

מיתיבי מהברייתא ששנינו [בראש עמוד זה]:

"והיית אך שמח", מיותר הפסוק כדי לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה.

אתה אומר לרבות לילי יום טוב האחרון, או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון?

תלמוד לומר: אך — חלק.

ומדייקת הגמרא: **מאי טעמא** אתה אומר למעט משמחה דוקא את לילי יום טוב הראשון? **לאו**, משום דאין לו שלמים שנזכחו בשעת שמחה, ולכן אין לו במה ישמח!

ומוכח דלא כרבין!

ודחינן: לא כך הוא ביאור הברייתא.

אלא כדתניא: מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב הראשון?

מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו, ומוציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו.

אמר רב כהנא: מניין לאימורי הגינת חמשה עשר שנפסלין בלינה מיד בבוקר של ששה עשר, אף על גב שזמן אכילת בשר החגיגה ממשיך עד סוף יום ששה עשר, בערב?

שנאמר [שמות כג] "ולא ילין חלב הגי עד בקר". וסמיך ליה "ראשית".

שבכך רצה הכתוב למימרא, דהאי "בקר", שנצטוינו שלא להלין עד בוקר את האימורים — הוא הבקר הראשון שלאחר הלילה הראשון שעבר על אימורי הקרבן.

ומכאן למדים לפסול לינה בכל האימורין.

מתקיף לה רב יוסף: טעמא דכתב "ראשית" בסמוך לבוקר, וממנו למד רב כהנא שהמדובר בבוקר הראשון.

הא לא כתב "ראשית" בסמוך לבוקר, הוה אמיינא: מאי בקר הפוסל בלינה — בקר שני. והיינו, הבוקר של שבעה עשר, לאחר שעברו עליו שני ימים ושני לילות.

והרי זה לא יתכן. כי

מי איכא מידי כיצד זה יתכן, דבשר הקרבן איפסיל ליה לאכילה מדין נותר כבר מאורתא, מתחילת ליל שבעה עשר, משעבר זמן אכילתו של שני ימים ולילה אחד.

ואילו אימורין של הקרבן לא מיפסלי עד צפרא, עד הבוקר שלאחריו!?

אמר ליה אביי: אלמא למה לא יתכן שיפסלו האימורים לאחר שנפסל הבשר?

והרי יש להביא ראיה מקרבן פסח, לפי רבי אלעזר בן עזריה, שמתיר אכילתו עד חצות בלבד. דבשר איפסיל ליה כבר מחצות, ואילו אמורין לא נפסלים עד צפרא.

אמר רבא, רב יוסף — הכי קא קשיא ליה על דברי רב כהנא: מדוע הוא היה צריך לדרוש מהמילה "ראשית" שנכתבה סמוך ל"בוקר", כדי להוכיח שכונת התורה היא לבוקר הראשון ולא לבוקר הבא אחריו?

והרי המשמעות של "בוקר" כשלעצמו, גם בלי הסמיכות של "ראשית", היא בוקר ראשון!

והראיה: שהרי מי איכא מידי, כיצד זה יתכן, דאילו התנא בברייתא, לגבי פסול לינה של בשר הקרבן, לא בעי "ראשית" כדי ללמוד ממנו שהבוקר האמור בו הוא בוקר ראשון.

ואילו רב כהנא, כדי לפסול את האימורין

או אינו נאכלת החגיגה אלא עד בקר ראשון
והגמרא תבאר כיצד הוא חוזר ודן כך לאחר
שהוכיח שאין לדון כן?

ומה, וכיצד אני מקיים את מה שאנו למדים
מפסוק אחר, שיש חגיגה הנאכלת לשני ימים
ולילה אחד?

על ידי שנאמר, שדין זה, שחגיגה נאכלת
לשני ימים ולילה אחד, נוהג בכל חגיגות
הרגל — חוץ מחגיגה זו, שהיא באה
בארבעה עשר, לפני הרגל, שהיא לבד
נאכלת ליום ולילה.

אי אפשר לומר כן. כי

כשהוא אומר [ויקרא ז] בפרשת אכילת קרבן
שלמים של נדר או נדבה, שנאכלים לשני
ימים ולילה אחד: "אם נדר או נדבה זבח
קרבנו, ביום זבחו יאכל, ומחרת" — כתב
כאן יתור מילה של "אם" [שהרי יכול יכול
הכתוב לומר "נדר או נדבה", והוסיף הכתוב
את המילה "אם"].

ולמדנו מיתור הכתוב "אם" לשלמי חובה,
שגם הם נאכלים כשלמי נדבה לשני ימים
ולילה.

לימוד [כפי שיתבאר להלן כיצד לימוד] על
חגיגת ארבעה עשר, שהיא נאכלת לשני
ימים ולילה אחד.

ועתה מבאר רבא תחילה את דברי התנא,
ולאחר מכן יבאר את קושיתו של רב יוסף
על רב כהנא מברייטא זו, שמוכח ממנה
שביחס לפסול בשר — "הבוקר" הוא בוקר
ראשון, גם אם לא נכתב בסמוך לו ראשית,
ותיקשי לרב כהנא שהוצרך ללמוד
מהסמיכות של ראשית לבוקר כדי ללמד

בלינה בבוקר הראשון — בעי סמיכות
"ראשית" ל"בוקר" כדי ללמוד ממנו שהוא
בוקר ראשון ולא שני. ומבעלדי זאת היו
האימורים נפסלים רק בבוקר השני.

ומבאר הגמרא: מאי היא הברייתא,
שפשוט בה לתנא, בלי ללמוד מ"ראשית",
שהבוקר סתם, שנפסל בו הבשר בלינה —
הוא הבוקר הראשון ולא השני?

דתניא: כתיב [דברים טז] "לא ילין מן הבשר
אשר תזבח בערב, ביום הראשון, לבקר".

לימוד הכתוב על חגיגת ארבעה עשר
שנאכלת לשני ימים ולילה אחד. עא-ב

והיינו, שהבוקר האמור כאן הוא בוקרו של
יום ששה עשר, ומכאן למדנו שחגיגת
ארבעה עשר נאכלת לשני ימים ולילה אחד.

או אינו, שאין כונת הכתוב לבוקרו של יום
ששה עשר אלא לבוקרו של חמשה עשר.

ולומר שאינה נאכלת חגיגת ארבעה עשר
אלא ליום אחד ולילה שלאחריו בלבד,
ובבוקרו של חמשה עשר היא נפסלת כבר
בלינה.

אי אפשר לומר כך.

כי כשהוא אומר [דברים טז] "ביום
הראשון", משמע שהיא נאכלת גם ביום טוב
הראשון.

ומכאן יש ללמוד שאין היא נפסלת בלינה
בבוקר הראשון שלאחר ארבעה עשר, אלא
רק בבוקר שלמחרת — הרי בקר שני אמור
בפסוק.

ושוב חוזר התנא ודן: